

Tadeusz Teofil Kaczmarek

Zasady Porządku w Gospodarce Rynkowej.

Rola Państwa

Warszawa, 2004

Spis treści

Wprowadzenie	9
Rozdział I	
System ekonomiczny jako podstawa porządku gospodarczego	13
1. Wprowadzenie do ogólnej teorii systemów	14
2. Pojęcie i istota systemu ekonomicznego	16
3. Strategia działania i jej rola w systemach ekonomicznych	22
4. Cele i narzędzia polityki ekonomicznej	23
5. Systemy ekonomiczne i społeczne. Próba usystematyzowa nia	26
6. Mieszane systemy ekonomiczne	29
7. Problemy związane z transformacją systemową w krajach postsocjalistycznych	31
8. Prognoza możliwych przemian systemowych w XXI wieku	32
Rozdział II	
Istota i potrzeba porządku w gospodarce rynkowej	35
1. Potrzeba istnienia porządku	35
2. Chaos -- ujęcie teoretyczne	37
3. Pojęcie porządku	41
3.1. Harmonia, porządek i doskonałość świata	45
3.2. Istotne cechy porządku	46
4. Uwarunkowania funkcjonowania porządku gospodarczego	48
5. Różne definicje polityki porządku	53
5.1. Co to jest polityka porządku w ujęciu W. Euckena?	53
5.2. Funkcje polityki porządku	57
6. Istota porządku gospodarczego -- Podsumowanie	58
Rozdział III	
Przegląd wybranych teorii porządku gospodarczego	65
1. Przegląd teorii porządku - rys historyczny	65
2. Waltera Euckena poglądy na porządek gospodarczy	73
3. Analiza strukturalna porządku gospodarczego	75
4. Prymat konsumentów w teorii konkurencji G.J. Stiglera	77
5. Koncepcja <i>Public Choice</i> Jamesa M. Buchanana	80
6. Ekonomia instytucji Ronalda Coase	83
7. Podsumowanie	85

Rozdział IV	
Rola państwa w gospodarce rynkowej	87
1. Podstawowe zadania państwa w gospodarce rynkowej ...	88
2. Państwo a porządek ekonomiczny	91
3. Różnice między wolną gospodarką i społeczną gospodarką rynkową	93
4. F.A. von Hayek -- Porządek gospodarczy i rola państwa	97
5. Rola państwa w porządku konkurencji - Koncepcja Waltera Euckena	98
5.1. Państwo jako gwarant porządku	101
6. Rola państwa w amerykańskiej gospodarce w latach 80. XX wieku	104
6.1. Teoria Milтона Friedmana	104
6.2. Reakcja J.K. Galbraitha	107
6.3. Próba oceny polityki gospodarczej M. Friedmana ...	109
7. Czy Nowa Ekonomia i korporacje transnarodowe przejmą dotychczasowe zadania państwa?	110
8. Podsumowanie i wnioski	117
Rozdział V	
Globalizacja versus porządek gospodarczy	120
1. Pojęcie globalizacji	120
2. Zagrożenia globalizacyjne dla społecznej gospodarki rynkowej	127
3. Społeczna gospodarka rynkowa, korporacje transnarodowe a proces globalizacji	130
4. Tendencje globalizacyjne a handel międzynarodowy	135
5. Trudność jednoznacznej oceny globalizacji	141
Podsumowanie	144
Bibliografia	148

Wprowadzenie

Pojęcie porządku gospodarczego powinno było zafascynować ekonomistów i polityków państw transformujących gospodarki, zwłaszcza po 1990 roku. Ale tak jednak niestety się nie stało. Trudno właściwie ustalić przyczynę tego małego zainteresowania. Wydaje się, że brak było tradycji zajmowania się tą kategorią. Może złożoność problematyki porządku gospodarczego zniechęcała badaczy do jej podjęcia?

Studiując dorobek myśli ekonomicznej łatwo zauważyć, że największa skłonność do podejmowania problematyki porządku społecznego, a zwłaszcza gospodarczego, występuje u filozofów i ekonomistów niemieckich. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie szkoły ordoliberalnej powstałej w pierwszej połowie XX wieku, z tak wybitnymi przedstawicielami, jak: W. Eucken, W. Roepke, A. Ruestow, F. Boehm i A. Mueller-Armack. Szkoła ta w Polsce jest prawie nieznaną. Dorobek badawczy szkoły ordoliberalnej stworzył teoretyczną podstawę dla urzeczywistnienia w Niemczech Zachodnich po 1948 roku koncepcji społecznej gospodarki rynkowej (*Soziale Marktwirtschaft*). Koncepcja ta została zrealizowana w praktyce polityki gospodarczej przez Ludwiga Erharda, wybitnego niemieckiego ekonomistę, ministra gospodarki i kanclerza Republiki Federalnej Niemiec.

Istotnym problemem przy pisaniu tej książki było wybranie metody badawczej. Dokonanie wyboru właściwej metody badania kategorii porządku gospodarczego zakładało uprzednią wiedzę na temat systemów ekonomicznych. Dlatego starałem się w pierwszym rozdziale zgłębić istotę systemu ekonomicznego. Z teorii systemów wiadomo, że do uporządkowania układu potrzebny jest program określający strukturę tego porządku. Można powiedzieć, że u podstaw porządku w systemie leży określona struktura oraz określone regularności w zachowaniach elementów systemu. Z kolei te regularności oraz ta struktura podtrzymywane są przez układ regulacji systemu. Zatem porządek jest funkcją reguł i mechanizmów regulacji. Aby badać porządek w systemie trzeba poznać jego układ regulacji. Istota porządku wyraża się w celowym i całościowym powiązaniu samodzielnych części w określone struktury. Porządek wymaga istnienia określonych reguł. Kwestie te przedstawiłem w rozdziale drugim i trzecim.

Związek występujący między systemem i porządkiem stał się, jak wspomniano, przedmiotem badań szkoły ordoliberalnej, a w szczególności Waltera Euckena. Sformułowana przez niego idea

porządku konkurencyjnego pozwala wyjaśnić dwie ważne kwestie. Po pierwsze, że uczestnicy gry rynkowej nie powinni mieć żadnego wpływu na reguły rządzące rynkiem, a po drugie, że porządek gospodarczy nie powinien *zagrozić* demokracji i istniejącemu prawu. Chodzi o zbieżność lub niesprzeczność porządku gospodarczego, politycznego i prawnego.

W literaturze przedmiotu występuje także pojęcie polityki gospodarczej, która obejmuje zespół działań podejmowanych przez państwo w celu urzeczywistnienia porządku gospodarczego. W ordoliberalnej koncepcji konkurencyjnego porządku gospodarczego eksponuje się rolę państwa, ponieważ wolny rynek nie rozwiązuje wszystkich ważnych kwestii dotyczących jego ukształtowania i co może jeszcze ważniejsze, jego utrzymania. Podejście takie trudne jest do przyjęcia przez zwolenników tzw. wolnej gospodarki rynkowej. Są ekonomiści, którzy nie są skłonni uznać istotnej różnicy występującej między społeczną gospodarką rynkową i gospodarką wolnorynkową, podczas gdy w obu typach gospodarki alokacja zasobów dokonuje się w warunkach prywatnej własności, konkurencji i wolnego handlu.

W książce zostały kolejno przedstawione następujące podstawowe zagadnienia. W rozdziale pierwszym przedstawiono pojęcie i istotę systemu ekonomicznego, zwracając równocześnie uwagę na to, że jest on podstawą budowania porządku gospodarczego. W rozdziale drugim zawarto treści dotyczące pojęcia, potrzeby i istoty porządku gospodarczego. Następnie, w rozdziale trzecim dokonano przeglądu wybranych teorii porządku gospodarczego, sięgając do dorobku F.A. von Hayeka, G.J. Stiglera, J.M. Buchanana, R. Oase'a oraz dorobku tradycyjnego instytucjonalizmu, w tym J.G. Galbraitha. W czwartym rozdziale podjęto kwestię roli państwa w gospodarce rynkowej. W piątym rozdziale tematem jest współzależność pomiędzy globalizacją i porządkiem gospodarczym.

Warszawa, maj 2004 rok